

Human growth and development

Dr mosalanejad

اهمیت نظریه های رشد

► نظریه های رشد، چهارچوب مفیدی را برای تفکر درباره رشد و نمو و یادگیری انسان فراهم می سازند

نظریه رشد اریکسون روانی-اجتماعی چیست؟

نظریه رشد روانی-اجتماعی اریکسون یکی از معروفترین نظریه‌های شخصیت در روان‌شناسی است. اریکسون نیز همانند فروید اعتقاد داشت که شخصیت هر فرد، طی مراحل رشد می‌یابد. نظریه اریکسون برخلاف نظریه مراحل روانی-جنسی فروید، به تشریح تاثیر تجربه اجتماعی در تمام طول عمر می‌پردازد.

رشد هویت خود

► یکی از عناصر اصلی در نظریه مراحل روانی-اجتماعی اریکسون، رشد هویت خود (ego identity) است. «هویت خود»، حس آگاهانه خود است که ما از طریق تعاملات اجتماعی رشد می‌دهیم. به گفته اریکسون، «هویت خود» ما با هر تجربه و اطلاعات جدیدی که در تعاملات روزانه خود با دیگران به دست می‌آوریم، دائماً تغییر می‌کند. اریکسون همچنین عقیده داشت که علاوه بر «هویت خود»، یک حس صلاحیت نیز انگیزه رفتار و اعمال ما را تشکیل می‌دهد.

► هر مرحله در نظریه اریکسون به صلاحیت یافتن و شایسته شدن در یک محدوده از زندگی مربوط است. اگر یک مرحله به خوبی پشت سر گذاشته شود، شخص احساس تسلط خواهد کرد. و اگر یک مرحله به طور ضعیفی مدیریت شود، حس بی‌کفایتی در شخص پدید خواهد آمد.

ویژگی مراحل رشد

▶ اریکسون عقیده داشت که افراد در هر مرحله، با یک تضاد روبرو می‌شوند که نقطه عطفی در پروسه رشد خواهد بود. به عقیده اریکسون، این تضادها بر به وجود آوردن یک کیفیت روانی یا ناکامی در به وجود آوردن آن کیفیت متمرکزند. در خلال این دوره، هم زمینه برای رشد شخصی بسیار فراهم است و هم از سوی دیگر، برای شکست و ناکامی.

مرحله 1 رشد روانی- اجتماعی: اعتماد در برابر بی‌اعتمادی

- ▶ نخستین مرحله نظریه رشد روانی-اجتماعی اریکسون بین تولد تا یک سالگی پدید می‌آید و بنیادی‌ترین مرحله در زندگی است.
- ▶ به دلیل آن که نوزاد به طور کامل وابسته است، رشد اعتماد در او به کیفیت و قابلیت اطمینان کسی که از او پرستاری می‌کند بستگی دارد.

► اگر اعتماد به نحو موفقیت آمیزی در کودک رشد یابد، او در دنیا احساس امنیت خواهد کرد. اگر پرستار ناسازگار، پس زننده یا از نظر عاطفی غیرقابل دسترس باشد، به رشد حس بی اعتمادی در کودک کمک می کند. عدم توفیق در رشد اعتماد، به ترس و باور این که دنیا ناسازگار و غیرقابل پیش بینی است منجر می گردد.

مرحله 2 رشد روانی-اجتماعی: خودگردانی و اتکاء به نفس در برابر شرم و شک

- ▶ دومن مرحله نظریه رشد روانی-اجتماعی اریکسون در دوران اولیه کودکی صورت می‌گیرد و بر شکل‌گیری و رشد حس عمیق‌تری از کنترل شخصی در کودکان تمرکز دارد.
- ▶ اریکسون همانند فروید عقیده داشت که آموزش آداب دستشویی رفتن، بخش حیاتی و ضروری این فرایند است. اما استدلال اریکسون کاملاً با فروید متفاوت بود. اریکسون عقیده داشت که یادگیری کنترل کارکرد بدن به پیدایش حس کنترل و استقلال می‌انجامد.
- ▶ رویدادهای مهم دیگر در این مرحله شامل به دست آوردن کنترل بیشتر بر انتخاب غذا، اسباب‌بازی و لباس است.
- ▶ کودکانی که این مرحله را با موفقیت پشت سر بگذارند، احساس امنیت و اطمینان می‌کنند. در غیر این صورت، حس بی‌کفایتی و شک به خود در آنها باقی می‌ماند

مرحله 3 رشد روانی-اجتماعی: ابتکار در برابر گناه

- ▶ در خلال سال‌های قبل از مدرسه، کودکان شروع به قدرت‌نمایی و اعمال کنترل بر دنیای خود از طریق برخی بازی‌ها و سایر تعاملات اجتماعی می‌کنند.
- ▶ کودکانی که این مرحله را با موفقیت بگذرانند، حس توانایی شخصی و قابلیت رهبری دیگران را پیدا می‌کنند. و آن‌هایی که در به دست آوردن این مهارت‌ها ناکام می‌مانند، حس گناه، شک به خود و کمبود ابتکار در آن‌ها باقی می‌ماند.

مرحله 4 رشد روانی-اجتماعی: کوشایی در برابر حقارت

- ▶ این مرحله، سال‌های اول مدرسه، تقریباً از 5 سالگی تا 11 سالگی را در برمی‌گیرد.
- ▶ کودکان از طریق تعاملات اجتماعی شروع به رشد حس غرور نسبت به دستاوردها و توانایی‌های خود می‌کنند.
- ▶ کودکانی که توسط والدین یا معلمان تشویق و هدایت می‌شوند، حس کفایت، صلاحیت و اعتقاد به توانایی‌های خود در آن‌ها به وجود می‌آید.
- ▶ آن‌هایی که از سوی والدین، معلمان یا هم‌سن و سال‌های خود به قدر کافی مورد تشویق قرار نمی‌گیرند به توانایی خود برای موفقیت، شک خواهند کرد

مرحله 5 رشد روانی-اجتماعی: هویت در برابر گم‌گشتگی

- ▶ در دوران نوجوانی، کودکان به کشف استقلال خود می‌پردازند و به عبارت دیگر، خود را حس می‌کنند.
- ▶ آن‌هایی که از طریق کاوش‌های شخصی، تشویق و پشتیبانی مناسبی دریافت کنند، این مرحله را با حس استقلال و کنترل و نیز حسی قوی نسبت به خود پشت‌سر می‌گذارند. و کسانی که نسبت به باورها و تمایلات خود نامطمئن بمانند، درباره خود و آینده نیز نامطمئن و گم‌گشته خواهند بود.

مرحله 6 رشد روانی-اجتماعی: تعلق در برابر انزوا

- ▶ این مرحله، دوران اولیه بزرگسالی، یعنی زمانی که افراد به کشف روابط شخصی می‌پردازند را در بر می‌گیرد.
- ▶ اریکسون عبقده داشت که برقرار کردن روابط نزدیک و متعهدانه با دیگران ضرورت دارد. کسانی که در این مرحله موفق باشند، روابط مطمئن و متعهدانه‌ای را به وجود خواهند آورد.
- ▶ به یاد داشته باشید که هر مرحله بر پایه مهارت‌های یادگرفته شده در مراحل قبل بنا می‌شود. اریکسون عقیده داشت که حس قوی هویت شخصی برای ایجاد روابط صمیمانه و همراه با تعلق خاطر اهمیت دارد. مطالعات نشان داده‌اند که کسانی که حس ضعیفی نسبت به خود دارند در روابطشان نیز تمایل به تعهدپذیری کمتری دارند و بیشتر در معرض انزوای عاطفی، تنهایی و افسردگی قرار دارند.

مرحله 7 رشد روانی-اجتماعی: فعالیت در برابر رکود

- ▶ در دوران بزرگسالی، ما به ساختن زندگی خود ادامه می‌دهیم و تمرکزمان بر روی شغل و خانواده قرار دارد.
- ▶ کسانی که در این مرحله موفق باشند، حس خواهند کرد که از طریق فعال بودن در خانه و اجتماع خود، در کار جهان مشارکت دارند. آن‌هایی که در به دست آوردن این مهارت ناموفق باشند، حس غیرفعال بودن، رکود و درگیر نبودن در کار دنیا را پیدا خواهند کرد.

مرحله 8 رشد روانی- اجتماعی: یکپارچگی در برابر ناامیدی

- ▶ این مرحله مربوط به دوران کهنسالی است و بر بازتاب فعالیت‌های گذشته تمرکز دارد.
- ▶ آن‌هایی که در این مرحله ناموفق هستند حس خواهند کرد که زندگیشان تلف شده است و بر گذشته افسوس خواهند خورد. در این حالت است که فرد با حس ناامیدی و ناخشنودی روبرو خواهد شد.
- ▶ کسانی که از دستاوردهای گذشته خود در زندگی احساس غرور داشته باشند، حس یکپارچگی، درستی و تشخص خواهند کرد. با موفقیت پشت سر گذاشتن این مرحله یعنی نگاه به گذشته با اندکی تأسف و احساس رضایت کلی. این افراد کسانی هستند که خردمندی به دست می‌آورند، حتی در مواجهه با مرگ.

2- مراحل رشد روانی- جنسی فروید

رشد روانی- جنسی چیست؟

► بر طبق نظریه فروید، شخصیت انسان‌ها غالباً تا سن 5 سالگی شکل می‌گیرد. تجربیات اولیه، نقش مهمی در رشد شخصیت ایفاء می‌کند و تأثیرات آن‌ها در رفتارهای بعدی انسان در زندگی تداوم می‌یابد. نظریه رشد شخصیت فروید، یکی از معروف‌ترین و در عین حال بحث برانگیزترین نظریه‌هاست

مرحله دهانی

در خلال این مرحله، تنها راه تعامل نوزاد با جهان خارج از طریق دهان است و در نتیجه واکنش مکیدن اهمیت خاصی دارد. دهان برای خوردن، ضرورت دارد و نوزاد از تحریک دهانی از طریق فعالیت‌های ارضاءکننده‌ای نظیر مکیدن و مزه کردن، لذت می‌برد. به دلیل آن که نوزاد به طور کامل به پرستارش وابسته است (کسی که به او غذا می‌دهد)، نوعی حس اعتماد و آسایش از طریق این تحریک دهانی در او رشد می‌یابد. تعارض اصلی در این مرحله، فرایند از شیرگرفتن است- بچه باید وابستگی کمتری به پرستارش پیدا کند. اگر تثبیت در این مرحله اتفاق افتد، فروید معتقد است که فرد در آینده با مشکلاتی از قبیل وابستگی یا پرخاشگری روبرو خواهد شد. تثبیت دهانی می‌تواند به مسائلی در خوردن، آشامیدن، سیگارکشیدن یا ناخن جویدن منجر شود.

مرحله مقعدی

در خلال این مرحله، به عقیده فروید تمرکز اصلی «زیست مایه» بر کنترل حرکتهای ادرار و دفع است. تعارض اصلی در این مرحله، آموزش آداب دستشویی رفتن است. بچه باید یاد بگیرد که نیازهای بدنی خود را کنترل کند. رشد این کنترل به حس استقلال و پیشرفت می‌انجامد.

▶ اگر پدر و مادر رویکر خیلی ملایمی را برگزینند، «شخصیت مقعدی-
دفعی» رشد خواهد کرد که شخصیتی مخرب، نامرتب و ولخرج
خواهد بود. و چنانچه پدر و مادر خیلی سختگیر باشند و یا آموزش
آداب دستشویی رفتن را از خیلی زود شروع کنند، «شخصیت مقعدی-
ضبطی» رشد خواهد کرد که شخصیتی محکم، منظم، جدّی و
وسواسی خواهد بود.

مرحله آلتی

در این مرحله، تمرکز اصلی «زیست مایه» بر دستگاه تناسلی است. بچه‌ها تفاوت بین زن و مرد را کشف می‌کنند. فروید عقیده داشت که پسرها شروع به در نظر گرفتن پدر به عنوان رقیبی برای عاطفه مادر می‌کنند. «عقده ادیپ» به تشریح این احساس یعنی در اختیار داشتن مادر و تمایل به جایگزینی پدر می‌پردازد. از طرف دیگر، بچه می‌ترسد که به خاطر این احساس مورد تنبیه پدر قرار گیرد. ترسی که فروید آن را «اضطراب اختگی» می‌نامد.

▶ نهایتاً بچه با پدر یا مادر همجنس خود (پسر با پدر، دختر با مادر) به شناخت جنسی بیشتری دست می‌یابد. در مورد دختران، فروید عقیده داشت که غبطه قضیب هیچگاه به طور کامل از بین نمی‌رود و تمامی زنان تا حدّی در این مرحله تثبیت شده باقی می‌مانند

دوره نهفتگی

در این دوره، علائق «زیست مایه» سرکوب شده‌اند. رشد «خود» (ego) و «فراخود» (superego) در این دوره آرامش دخالت دارد. این مرحله حدوداً زمانی آغاز می‌شود که کودک وارد مدرسه می‌شود و توجه بیشتری به روابط با همسن و سالان و بازی‌ها و ... پیدا می‌کند.

دوره نهفتگی، زمان کشف کردن است که در آن، انرژی جنسی هنوز وجود دارد اما به ناحیه‌های دیگری نظیر تعاملات اجتماعی منحرف شده است. این مرحله در رشد مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی و اعتماد به نفس اهمیت دارد.

مرحله تناسلی

در آخرین مرحله از رشد روانی-جنسی، میل جنسی شدیدی به جنس مخالف به وجود می‌آید. در حالی که در مراحل قبلی، تمرکز صرفاً بر روی نیازهای فردی بود، در این مرحله توجه به خوشبختی دیگران رشد می‌یابد. اگر سایر مراحل با موفقیت تکمیل شده باشند، اکنون فرد باید متعادل، صمیمی، مهربان و نوع دوست باشد. هدف این مرحله، برقراری تعادل بین جنبه‌های مختلف زندگی است

نظریه رشد پیاژه

► نظریه رشد مرحله‌ای پیاژه به تشریح رشد شناختی کودکان می‌پردازد. رشد شناختی مستلزم تغییرات در توانایی‌ها و فرایند شناخت است. به نظر پیاژه، کودکان کم‌هوش‌تر از بالغین نیستند بلکه تنها نحوه تفکر آنها متفاوت است.

طرحواره

عملیات ذهنی و فیزیکی درگیر در فرایند دانستن و درک را تشریح می‌کند. طرحواره‌ها رده‌های دانش هستند که به ما در تفسیر و درک جهان کمک می‌کنند. به نظر پیاژه، یک طرحواره هم شامل رده‌ای از دانش و هم فرایند کسب آن دانش است. با هر تجربه جدید، این اطلاعات تازه برای اصلاح، اضافه شدن و یا تغییر طرحواره‌های موجود قبلی به کار گرفته می‌شوند. برای مثال، کودک ممکن است طرحواره‌ای درباره یک نوع حیوان، مثلاً سگ داشته باشد. اگر تنها تجربه کودک با سگ‌های کوچک بوده باشد، کودک ممکن است اعتقاد یابد که تمام سگ‌ها کوچک، پشمالو و دارای چهار پا هستند. حال فرض کنید که کودک با سگ خیلی بزرگی روبرو شود. در این صورت، کودک این اطلاعات تازه را گرفته و طرحواره موجود قبلی را اصلاح می‌کند تا شامل این اطلاعات جدید نیز بگردد.

جذب

► فرایند وارد ساختن اطلاعات تازه به یک طرحواره موجود قبلی، جذب نام دارد. این فرایند تا حدّی ذهنی است زیرا ما معمولاً تمایل داریم که اطلاعات و تجربیات را تا حدودی تغییر دهیم و اصلاح کنیم تا با عقاید قبلی مان جور در بیاید. در مثال بالا، دیدن یک سگ و برچسب زدن آن به عنوان «سگ»، مثالی از جذب حیوان در طرحواره سگ کودک است.

انطباق

► بخش دیگری از وفق‌پذیری، مستلزم تغییر دادن طرحواره‌های موجود در پرتو اطلاعات جدید است. این فرایند، انطباق نامیده می‌شود. انطباق مستلزم تغییر طرحواره‌ها یا ایده‌های موجود در نتیجه اطلاعات یا تجربیات جدید است. در خلال این فرایند ممکن است طرحواره‌های جدیدی هم به وجود آیند.

نظریه رشد کولبرگ

▶ لاورنس کولبرگ، روان‌شناس، با اصلاح و توسعه کار پیاژه، نظریه جدیدی ارائه کرد که به توصیف رشد استدلال اخلاقی می‌پردازد. پیاژه یک فرایند دو مرحله‌ای را برای رشد اخلاقی تشریح کرد در حالی که نظریه رشد اخلاقی کولبرگ، شش مرحله در داخل سه سطح مختلف را در نظر می‌گیرد. کولبرگ نظریه پیاژه را توسعه داد و عنوان کرد که رشد اخلاقی یک فرایند مداوم است که در سراسر دوره عمر اتفاق می‌افتد

سطح 1- اخلاق پیش‌قراردادی

▶ مرحله 1- اطاعت و تنبیه

نخستین مراحل رشد اخلاقی در بین نوجوانان و جوانان مشترک است. در این مرحله، بچه‌ها قوانین را ثابت و مطلق می‌انگارند. اطاعت از قوانین بسیار مهم است زیرا باعث جلوگیری از تنبیه می‌شود.

▶ مرحله 2: فردگرایی و مبادله

در این مرحله، نقطه نظرات فردی و قضاوت بچه‌ها برپایه چگونگی برآورده ساختن نیازهای فردی قرار دارد.

سطح 2- اخلاق قراردادی

▶ مرحله 3: روابط میان فردی

این مرحله بر زندگی مطابق نقش‌ها و انتظارات اجتماعی تمرکز دارد. هم‌رنگی با جماعت، «خوب» جلوه‌گر شدن و ملاحظه تأثیر تصمیمات بر روابط، مورد تأکید قرار می‌گیرد.

▶ مرحله 4: حفظ مرتبه اجتماعی

در این مرحله از رشد اخلاقی، انسان‌ها به هنگام قضاوت کردن جامعه را به صورت کلی در نظر می‌گیرند. تمرکز اصلی بر حفظ قانون، پیروی از مقررات، انجام وظیفه و احترام به مافوق است.

سطح 3- اخلاق پس قراردادی

▶ مرحله 5: قراردادهای اجتماعی و حقوق فردی

در این مرحله، انسان‌ها شروع به در نظر گرفتن ارزش‌ها، عقاید و باورهای متفاوت سایر مردم می‌کنند. قوانی برای حفظ یک جامعه اهمیت دارند اما افراد جامعه باید این استانداردها و چهارچوب‌ها را قبول داشته باشند.

▶ مرحله 6: اصول همگانی

آخرین سطح از استدلال اخلاقی کولبرگ بر پایه اصول اخلاقی همگانی و استدلال انتزاعی قرار دارد. در این مرحله، انسان‌ها از این اصول که ملکه ذهن‌شان شده است پیروی می‌کنند، حتی اگر با قوانین و مقررات تناقض داشته باشند